

УДК 342.55

Ю. Волошин,
доктор юридичних наук, професор
Інституту законодавства Верховної Ради України,
Заслужений юрист України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ Й ПЕРСОНАЛЬНОЇ (ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОЇ) АВТОНОМІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Після проголошення незалежності України впровадження інституту національно-культурної автономії для національних меншин у прийнятому Законі України «Про національні меншини України» мало головним чином політико-ідеологічне значення. Національні меншини почали здійснювати своє право на самовизначення в певних організаційно-правових формах.

Однак на сучасному етапі національно-культурна самоорганізація досягла значного рівня. При цьому національні громадські об'єднання мають на меті більше брати участь у прийнятті державних рішень, що торкаються проблем їхнього розвитку. Це насамперед виявляється у включенні представників національних меншин у спеціалізовані державні органи влади, комісії, ради тощо. Тим самим забезпечується право національних меншин брати участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України), які безпосередньо торкаються проблем їхнього національно-культурного розвитку.

Ю.І. Римаренко взагалі такі органи зараховує до інституціональних гарантій прав національних меншин, що, у свою чергу, діляться на парламентські й урядові [16, с. 318]. Так, наприклад, парламентські гарантії можуть забезпечуватися у формі створення парламентської палати національно-територіальних утворень, парламентських комісій із відповідних питань, надання квот депутатам парламенту для представників національних меншин. Урядові га-

рантії полягають у створенні в рамках системи державної виконавчої влади спеціальних органів та установ, що відають справами національних меншин, а також у створенні при цих органах представництв національно-культурних громадських організацій [16, с. 318]. Такої думки дотримуються й інші дослідники [3].

Уважаємо, що ці гарантії передбачають інститут корпоративної автономії, який поступово впроваджується у вітчизняну конституційно-правову систему. При цьому становлення й розвиток етнокультурної самоорганізації національних меншин починає відбуватися, з одного боку, за підтримки держави, а з іншого – при постійному діалозі та взаємодії з нею щодо ефективного вирішення принципових питань етнонаціонального розвитку.

На нашу думку, в сучасних умовах України впровадження інституту корпоративної автономії передусім пов'язано з утворенням спеціальних консультативно-дорадчих органів із представників національних меншин у системі державної виконавчої влади та з наданням відповідних квот у представницьких органах державної влади. Зосередимо нашу увагу саме на цих ключових питаннях.

Така організаційно-правова форма корпоративної автономії, як консультативно-дорадчі органи національних меншин у системі державної влади, до сучасного періоду була не відома для конституційно-правової теорії та

практики. Вона стала реальною тільки з проголошенням поділу влади як одного з основних принципів чинної Конституції України (ст. 6) і закріпленням у низці інших статей Основного Закону елементів системи стримувань і противаг. Тобто участь національних меншин чи національно-культурних громадських об'єднань у формуванні органів державної влади, якими є консультативно-дорадчі органи, варто вважати конституційним. Адже право на самовизначення було здійснене українською нацією, усім українським народом. Громадяни України, які належать до національних меншин, є складовою частиною українського народу, який є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади, здійснює владу безпосередньо й через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5 Конституції).

Формування консультативно-дорадчих органів національних меншин, а саме корпоративної автономії, як нам видається, обумовлене змістом ст. 5 Закону України «Про національні меншини в Україні». Стаття встановлює, що «при місцевих Радах народних депутатів можуть утворюватися і функціонувати на громадських засадах дорадчі органи з представників національних меншин <...> при міністерстві у справах національностей функціонує як дорадчий орган Рада представників громадських об'єднань національних меншин України» [27], тобто в системі виконавчої влади.

Як свідчить зарубіжний досвід, зокрема Австрії, у налагодженні стійких взаємовідносин між державою та національно-культурними об'єднаннями велику роль відіграють створені в системі державної влади консультативно-дорадчі органи, що складаються з представників національних меншин.

Із теоретичного погляду такі консультативно-дорадчі органи можна розглядати в системі діяльності національно-культурної автономії. Але, як уже було зазначено, класичною організаційно-правовою формою інститу-

ту національно-культурної автономії, і це визначено в ст. 6 Закону України «Про національні меншини в Україні», є об'єднання громадян. Треба відрізнити органи національно-культурної від органів корпоративної автономії. Якщо за своєю основною метою і змістом діяльності вони схожі, то за своєю конституційно-правовою природою щодо формування й функціонування вони різні, що й зумовлює окреме визначення корпоративної автономії. Варто дослідити питання про можливість комплексного використання обох правових інститутів, адже вони доповнюють один одного, що забезпечує ефективність розв'язання національно-культурних питань.

Треба зазначити, що загалом у центральних органах виконавчої влади з урахуванням специфіки їхньої діяльності можуть утворюватися дорадчі та консультативні структури, склад яких і положення про них затверджується керівником [9; 1, с. 76].

Такі консультативно-дорадчі органи, діяльність яких пов'язана зі здійсненням саме етнонаціональної політики, вже створені в рамках системи державної влади. Так, з метою активізації роботи, пов'язаної з формуванням мовної політики, Указом Президента України від 31 грудня 1997 року утворена при Президентові України Рада з питань мовної політики. До її складу ввійшли голова Ради національних товариств України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка й інші представники національних культурно-просвітницьких товариств [7]. Рада є консультативно-дорадчим органом стосовно здійснення роботи, пов'язаної з розробкою пропозицій щодо формування мовної політики, створення необхідних умов функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, вільного розвитку, використання та захисту російської, інших мов національних меншин України. Одним із важливих завдань Ради є розгляд проектів законів України, указів і розпоряджень Президента України, актів Кабінету Міністрів України,

програм діяльності міністрів, інших центральних органів виконавчої влади з питань мовної політики [20].

Консультативно-дорадчі органи для вирішення етнонаціональних питань сформовані й при Кабінеті Міністрів України. Так, Постановою від 29 квітня 1999 року при Кабінеті Міністрів України утворена міжвідомча координаційна рада з питань етнополітики. Згідно із цією Постановою, вона є постійно діючим дорадчим органом у системі виконавчої влади. Головною метою Ради є розробка та подання на розгляд Кабінету Міністрів України пропозицій щодо визначення основних засад державної етнонаціональної політики, забезпечення фінансування заходів, спрямованих на її реалізацію. Рада координує та аналізує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язану з процесом етнічного відродження корінних народів і національних меншин, розглядає проекти законодавчих та інших нормативних актів у сфері регулювання етнополітичних процесів, інформує Кабінет Міністрів України про етнополітичну ситуацію в Україні та її регіонах, про діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань етнополітики [21].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 року, утворена Комісія у справах осіб, депортованих за національною ознакою. Завданням цієї Комісії є створення соціально-економічних умов для відродження, збереження й розвитку мов, культур, національних традицій раніше депортованих народів. Також до компетенції цього органу входить вивчення питань, пов'язаних із забезпеченням інтересів депортованих осіб, зокрема їхнього кількісного, соціально-демографічного і професійного складу, створення для них робочих місць тощо [22].

Але вищеперелічені консультативно-дорадчі органи, метою яких є вивчення й вирішення деяких національно-культурних потреб національних меншин і вирішення міжнаціональних відносин в Україні, не можна ототож-

нювати з інститутом корпоративної автономії цих самих меншин. При цьому органи корпоративної автономії треба відрізняти від консультативних процедур [2, с. 226] і допоміжних державних органів, які не наділені державно-владними повноваженнями та виконують переважно функції координації, підготовки робочих документів, консультування тощо [19, с. 7].

Це можна пояснити тим, що органи корпоративної автономії передусім повинні формуватися серед самих національних меншин, які б виступали від імені певної національності й відстоювали би їхні інтереси. Разом із тим можна виділити основні ознаки та особливості органів корпоративної автономії національних меншин, які б відповідали сучасним вимогам чинного вітчизняного законодавства:

1) наявність органів у системі органів державної виконавчої влади з консультативно-дорадчими функціями з правом дорадчого голосу;

2) формування цих органів має відбуватися з представників національних меншин.

Створення й діяльність таких органів у системі виконавчої влади має свій деякий досвід. Так, при Міністерстві, а потім при Комітеті у справах національностей і міграції була створена Рада представників національних громадських організацій України. Вона була створена відповідно до ст. 5 Закону України «Про національні меншини в Україні» та Положення про Державний комітет України у справах національностей та міграції. Ця Рада функціонувала на громадських засадах, її склад затверджувався головою Комітету. До складу Ради входили представники національних громадських організацій України, Асоціації національних товариств і громад Криму й, за рішенням Ради, представники об'єднань автохтонних національних меншин з обласним статусом, які делегуються керівними органами цих національних об'єднань.

Рішення Ради мали рекомендаційний характер. На її засіданнях могли бути

присутні та брати участь у роботі Ради члени постійної Комісії Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, відповідальні працівники Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів і Департаменту. У межах своїх повноважень Рада брала участь у розробленні проектів законів та інших нормативних актів із питань міжнаціональних відносин і розвитку культури мов і традицій національних меншин в Україні. Рада також брала участь у практичній реалізації державних програм у сфері освіти, культури, забезпеченні відповідно до чинного законодавства прав і свобод національних меншин на їх вільний розвиток в Україні. Рада мала право заслуховувати на своїх засіданнях керівників національних громадських організацій України з питань, що належать до її компетенції, а також залучати до роботи представників зацікавлених міністерств і відомств, наукових установ, творчих спілок.

Однак цей Комітет у зв'язку з Указом Президента України «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» від 15 грудня 1999 року було ліквідовано. Його функції були покладені на Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України та Міністерство культури і мистецтв України. Відповідно до Указів Президента України від 15 грудня 1999 року «Про систему центральних органів виконавчої влади» [23] і «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади», Кабінет Міністрів України Постановою від 4 квітня 2000 року утворив Державний департамент у справах національностей та міграції [24], який діє в складі Міністерства юстиції України.

У свою чергу, для поглиблення демократичних засад українського суспільства й забезпечення міжнаціональної злагоди Указом Президента України від 19 квітня 2000 року при Президентові України створена та діє Рада представників громадських організацій національних меншин Украї-

ни. Вона – консультативно-дорадчий орган, метою якого є підвищення ролі громадських організацій національних меншин України в процесі прийняття органами державної влади рішень щодо розвитку етнічної, культурної, мовної й релігійної самобутності національних меншин України. До її складу входить 31 представник від організацій національних меншин із усеукраїнським статусом. Очолює Раду представник від державної влади [25].

На нашу думку, доцільно надати декілька пропозицій щодо визначення місця в структурній системі виконавчої влади основних завдань консультативно-дорадчих органів національних меншин і прав для здійснення цих завдань.

Уважаємо, що такий орган повинен утворюватися не при Президентові України, а при Кабінеті Міністрів України для всебічного його консультування з питань, що безпосередньо пов'язані з розвитком національних меншин. Формуватися така Рада повинна з представників національно-культурних об'єднань, що мають усеукраїнський статус. Рада наділяється дорадчими функціями, діє на громадських засадах. У свою чергу, Консультативна рада з представників національних меншин при Кабінеті Міністрів створюється для здійснення таких функцій:

1) представляє та захищає в органах державної влади України національно-культурні й соціальні інтереси національних меншин;

2) бере участь у підготовці загальнодержавних програм у галузі збереження та розвитку мови й культури національних меншин, проектів, нормативно-правових актів та інших рішень, що зачіпають права й інтереси громадян України, які зараховують себе до національних меншин;

3) здійснює консультування Кабінету Міністрів, центральних органів виконавчої влади щодо національно-культурних проблем національних меншин.

При цьому Консультативна рада, згідно з покладеними на неї функціями, має таку компетенцію:

- вносить до Кабінету Міністрів України пропозиції з питань, що входять до компетенції ради;
- отримує інформацію від органів виконавчої влади з проблем, що входять у її компетенцію, запрошує представників цих органів на засідання Консультативної ради;
- залучає за необхідності експертів для опрацювання питань, пов'язаних із покладеними на раду завданнями;
- бере участь у проведенні моніторингу з проблем міжнаціональних відносин.

Вищенаведені положення могли б стати базою для прийняття окремого Закону України «Про консультативні органи національних меншин». Прийняття такого закону сприяло б, на нашу думку, налагодженню міжнаціональних відносин, збереженню унітарного устрою та, головне, дало б можливість національним меншинам впливати на політичні рішення, що торкаються безпосередньо їхнього національно-культурного розвитку.

Однією з організаційно-правових форм корпоративної автономії є інститут представництва національних меншин у парламенті країни, органах місцевого самоврядування у вигляді надання квот та утворення спеціальних національних виборчих округів. У науковій літературі інститут національних квот у виборчому законодавстві визначається як спеціальний інститут, який має конкретно-цільове призначення для вирішення міжнаціональних конфліктів [5].

Уважаємо, реалізація прав національних меншин на політичне представництво безпосередньо пов'язана з проблемою реалізації прав осіб, котрі належать до таких меншин. Безперечним є твердження, що кожна особа, яка належить до національної меншини, повинна мати рівні з іншими громадянами виборчі права. Варто погодитися з думкою М.І. Ставнійчук, що вибори є не тільки формою здійснення народного, а одночасно є однією з форм здійснення й національного суверенітету [11, с. 173].

Але при цьому виникає питання: як забезпечити належне представництво національних меншин? Надання їм права на створення власних політичних партій є, на нашу думку, дещо спрощеним підходом до цієї важливої політико-правової проблеми. У літературі зазначається, що на сучасному етапі в Україні вже існують етнічні партії, тобто партії, які відстоюють інтереси окремих національних меншин [4], із чим ми не можемо погодитись.

Водночас законодавство не має забороняти меншинам створювати власні політичні партії. На думку Ю.І. Римаценка, участь у політичних партіях і політичному процесі може бути першим кроком до політичної інтеграції національних меншин у суспільство [15, с. 441]. Але на сучасному етапі таке питання законодавчо не врегульовано, хоча правові підстави для цього є.

Так, згідно із Законом України «Про національні меншини в Україні», а саме ст. 14, «національні громадські об'єднання мають право висувати своїх кандидатів у депутати на виборах органів державної влади відповідно до Конституції України, законів про вибори народних депутатів України і депутатів місцевих Рад» [27]. У свою чергу, у чинному Законі України «Про вибори народних депутатів України» проігноровано зазначену норму. Це право надано лише політичним партіям, виборчим блокам партій і безпосередньо громадянам шляхом самовисунення, а також зборам громадян і трудовим колективам. Можна погодитися з думкою П.І. Надолішного, згідно з якою, щоб реалізувати надане Законом України «Про національні меншини в Україні» право національним громадським об'єднанням, належало: а) констатувати себе як партії; б) вступати у виборчі блоки партій неофіційно (підтримувати за умови включення до списку кандидатів у депутати від партій чи блоку їхнього представника); в) висувати кандидата зборами громадян певної національності; г) ініціювати самовисунення відповідного кандидата й підтримувати його

[14, с. 208]. Саме тому, на нашу думку, до Закону України «Про вибори народних депутатів України» було б доцільне внести доповнення щодо надання права національно-культурним об'єднанням громадян із усеукраїнським статусом нарівні з політичними партіями висувати своїх кандидатів у депутати Верховної Ради України.

У свою чергу, Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів» [26] надає право громадським організаціям висунення кандидатів на місцевих виборах, а отже, й об'єднання національних меншин.

Проблема пропорційного представництва також пов'язана безпосередньо з виборчою системою, а саме впровадженням інституту квотування для представників національних меншин. В умовах змішаної виборчої системи, як нам видається, тільки в мажоритарному окрузі можна гарантувати перемогу кандидата від національних меншин. Адже багатомандатний пропорційний округ і голосування за партійними списками обмежують права меншин у загальнонаціональному представництві. Чим більшими є округи, тим менше шансів матиме національна меншина на перемогу незалежно від позиції власної партії. Тому впровадження пропорційної виборчої системи безпосередньо порушує права національних меншин, бо їхні інтереси не будуть представлені у відповідному представницькому органі.

Питання про квотування безпосередньо пов'язане з утворенням національних виборчих округів, насамперед мажоритарних, на територіях компактного проживання національних меншин. При цьому утворення таких округів є однією зі стадій виборчого процесу.

Інститут квотування у вітчизняній виборчій системі вперше запроваджено в нормативно-правовому акті Автономної Республіки Крим «Про вибори депутатів Верховної Ради Криму» від 14 жовтня 1993 року. Згідно із цим нормативно-правовим актом, на один

строк виборів Верховної Ради Республіки Крим наступного скликання 14 мандатів було надано представникам кримськотатарського народу та по одному – вірменській, болгарській, грецькій і німецькій національностям, депортованим із Криму в 1944 році. Пізніше був прийнятий окремих Закон України «Про особливості участі громадян України з числа депортованих з Криму у виборах депутатів місцевих Рад в Автономній Республіці Крим» [28] від 6 квітня 1995 року. Згідно із цим Законом, «у межах адміністративно-територіальних одиниць Автономної Республіки Крим, де проживають депортовані громадяни, поряд з виборчими округами по виборах депутатів місцевих Рад, які утворюються відповідно до Закону України «Про вибори депутатів місцевих Рад і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах Рад» (основні виборчі округи), можуть утворюватись додаткові виборчі округи для виборів депутатів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах Рад із числа депортованих громадян кримськотатарської, болгарської, вірменської, грецької та німецької національностей» (ст. 1). При тому списки виборців, які виявили бажання взяти участь у виборах депутатів місцевих Рад по додаткових виборчих округах, складаються дільничними виборчими комісіями за місцем проживання цих виборців за поданням відповідних територіальних виборчих комісій. Такі виборці виключаються зі списків виборців по виборах депутатів в основному виборчому окрузі відповідної Ради.

Отже, цими законодавчими актами передбачається спеціальний порядок участі громадян у виборах, що пов'язано з їхньою національною належністю [11, с. 173].

Звичайно, корпоративне представництво є принципом організації представницької влади, згідно з яким депутати представницьких установ представляють не все населення, а його частину, від якої вони безпосередньо обираються.

Проте є інші думки. Деякі дослідники вважають, що сам інститут квотування чи корпоративного представництва порушує принцип рівного представництва, а тому порушує фундаментальний конституційний принцип рівноправ'я громадян [12, с. 78]. Варто враховувати й те, що навіть право гарантованого представництва національних меншин в органах державної влади іноді викликає гостру дискусію в суспільстві. Однак у тому випадку, коли справа доходить до судового розгляду, суди, наприклад, європейських країн нерідко висловлюються на користь допустимості такого представництва. Так, Федеральний Конституційний Суд Німеччини, торкаючись проблем представництва національних меншин у парламенті, сформулював такі положення: вибори мають забезпечувати народну репрезентативність парламенту; положення виборчого закону, що гарантує представництво в ньому меншин, слугують зазначеній меті, не є домінуючими й таким, що порушують принцип рівних прав [13]. Цей підхід, на думку конституціоналістів ФРН, базується на доктринальних уявленнях про необхідність поважати права меншини [8, с. 95]. Такої думки дотримуються й фахівці Російської Федерації [6, с. 44].

Продовжуючи міркування щодо правової оцінки інституту квотування, не можна не звернути увагу на рішення Конституційного Суду Республіки Угорщина із цього питання. У рішенні щодо затягнення прийняття закону про порядок обрання національних меншин у Державні Збори країни він констатував кілька моментів: національні меншини – державоутворювальний елемент народу, джерело влади; вони мають право на своє представництво в парламенті; парламент повинен прийняти відповідний закон, забезпечивши таке представництво; неприйняття такого закону є порушенням конституції [13].

У попередніх публікаціях ми детально торкалися цього питання, зупиняючись, зокрема, на досвіді Польщі та

Хорватії. Але, на нашу думку, в умовах багатонаціональності населення сучасної України, де національні меншини становлять близько третини населення, ідея гарантованого представництва для цієї категорії населення у Верховній Раді України, як нам видається, є все ж не на часі й до того ж практично не може реалізуватися. Інша справа – квотування у виборних органах місцевого самоврядування, спроба законодавчого оформлення якого була впроваджена в умовах Автономної Республіки Крим.

На нашу думку, доцільно запропонувати створення в місцевостях компактного проживання національних меншин національних виборчих округів для виборів в органи місцевого самоврядування. При цьому впровадити різні види таких округів з урахуванням розселення національних меншин, а саме: округів із меншою кількістю виборців, округів із територіями, що не межують між собою, багатомандатних виборчих округів, від яких можуть балотуватися представники національних меншин чи кандидати у відповідний представницький орган, який повинен розглядати питання цих меншин.

Треба зазначити, що чинне виборче законодавство вже зробило перший крок до впровадження національних виборчих округів. Так, Закон України «Про вибори народних депутатів в Україні» закріплює, що у місцевостях, у яких компактно проживають окремі національні меншини, що не повинні виходити за межі одного виборчого округу <...> у випадках, коли кількість виборців, які належать до національної меншини, є більшою, ніж необхідно для формування одного виборчого округу, округи формуються так, щоб хоч би в одному з них виборці, які належать до національної меншини, становили більшість від кількості виборців у виборчому окрузі.

На нашу думку, подальше вдосконалення виборчого законодавства в цьому контексті дасть змогу забезпечити політичні права громадян, котрі зарховують себе до національних меншин.

Тепер перейдемо до розгляду питань про національно-персональну автономію та можливої її реалізації в сучасних умовах в Україні.

Щодо цього існують кілька різних, за своєю сутністю полярних думок. Серед фахівців із питань національно-державного устрою є як прибічники, так і противники національно-персональної автономії. С.О. Телешун, наприклад, уважає за доцільне під час розроблення проекту Закону України «Про державний устрій України» ввести окремий розділ, який має закріпити запровадження в Україні під контролем держави національно-персональної екстериторіальної автономії для подолання виявів сепаратизму та збереження політичної стабільності в державі [29, с. 29]. М.П. Орзіх також не заперечує щодо впровадження національно-персональної автономії, аналогічно моделі, сформульованої в ст. ст. 67–70 Конституції УНР 1918 року [10, с. 95], тим самим залишаючи право на їх самовизначення, щоправда, виключаючи кадастрові засоби [17; 18].

Водночас вітчизняні дослідники паралельно вживають терміни «національно-культурна» й «національно-персональна» автономії [29; 31]. Ми поділяємо думку П.І. Надолішного, що національно-культурна (етнокультурна) автономія й національно-персональна автономія (національний союз) – це різні за своїм змістом поняття. Некоректне їх використання, підміна одного поняття іншим – питання політики. При цьому об'єктивно не зумовлена національно-персональна автономія як політичне гасло стає фактором політичної дестабілізації [14, с. 215].

Проблема полягає в тому, що плутанина з приводу паралельного використання обох термінів пов'язана з відсутністю у вітчизняній теорії конституційного права чіткого визначення саме національно-персональної автономії.

На нашу думку, національно-персональна автономія – це гарантоване державою право та реальна здатність

громадян України, які зараховують себе до національних меншин, об'єднаних у національну спільку, самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб національно-персональної автономії вирішувати питання свого національного життя, зарахованих до їхньої компетенції. Первинним суб'єктом цього виду автономії є національна спілька, що являє собою сукупність громадян України, які особисто визнають себе належними до певної національної меншини та добровільно беруть участь у виборах до представницьких органів національно-персональної автономії. На відміну від національно-культурної автономії, органи національно-персональної автономії є органами державної влади, хоча також являють собою форму самоорганізації й самоврядування громадян України, об'єднаних у національну громаду на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях. Такі органи можуть утворюються безпосередньо або опосередковано в результаті таємних і загальних виборів. Система органів національно-персональної автономії включає місцеві, регіональні (районі, обласні) національні ради, які є представницькими й виконавчими органами національних спілок та утворюються шляхом прямих виборів. У системі органів національно-персональної автономії передбачено Національні збори, які є представницькими й координувальними органами загальнодержавного рівня. Виконавчі структури місцевих, регіональних Рад і Національних зборів утворюються відповідно до чинного законодавства і Статуту національної спільки відповідними представницькими органами. До можливої компетенції органів національно-персональної автономії національних меншин, на нашу думку, можна зарахувати такі:

- 1) питання освіти, мови, літератури національних меншин;
- 2) заснування та управління засобами масової інформації національних меншин;
- 3) заснування та управління мережею освітніх закладів (бібліотеки, му-

зеї тощо), що задовольняють культурні потреби національних меншин;

4) прийняття й виконання бюджетів або участь у прийнятті й виконанні бюджетів по вищенаведених закладах та установах у разі їх утримання за рахунок коштів органів національно-персональної автономії.

До компетенції національної спілки також можуть входити будь-які інші питання, делеговані органам національно-персональної автономії або взяті ними добровільно за домовленістю з органами державної влади й місцевого самоврядування.

Як бачимо, проблема впровадження національно-персональної автономії торкається кардинальних питань перерозподілу державної влади та делегування повноважень, що, на нашу думку, в сучасних умовах України досить-таки небезпечно.

Ключові слова: національні меншини, державна влада, національно-персональна автономія.

У статті розглянуто концептуальні засади впровадження корпоративної й персональної (екстериторіальної) автономії національних меншин в Україні.

В статье рассмотрены концептуальные основы внедрения корпоративной и персональной (экстерриториальной) автономии национальных меньшинств в Украине.

In the article the conceptual basis of the implementation of corporate and personal (extraterritorial) autonomy of national minorities in Ukraine.

Література

1. Адміністративне право України / за ред. Ю.П. Битяка. – Х., 2000. – 256 с.
 2. Баглай М.В. Малая енциклопедия конституционного права / М.В. Баглай, В.А. Туманов. – М., 1998. – 519 с.
 3. Биков О.М. Внутрішньодержавні організаційно-правові гарантії забезпечення прав та свобод національних меншин в Україні / О.М. Биков // Держава і право. – 2000. – № 5. – С. 80–89.

4. Биков О. Створення парламентської більшості в Верховній Раді України: проблеми і перспективи / О. Биков // Формування парламентської більшості: стан, проблеми, перспективи : матеріали «круглого столу». – К., 2000. – С. 84.

5. Бондарь Н.С. Конституционное право как средство разрешения межнациональных вопросов / Н.С. Бондарь // Национальный вопрос и государственное строительство: проблемы России и опыт зарубежных стран : материалы научной конференции. Москва, 27–28 апреля 2000 г. / под ред. проф. С.А. Авакьяна. – М., 2000. – С. 24.

6. Величко А.М. Государственные идеалы России и Запада. Параллели правовых культур / А.М. Величко. – СПб., 1999. – 235 с.

7. Вісник державної служби України. – 1997. – № 1. – С. 26–29.

8. Государственное право Германии / пер. с нем. ; отв. ред. Б.Н. Топорнин. – М., 1994. – Т. 1. – 1994. – 320 с.

9. Державне управління в Україні : навчальний посібник / за ред. В.Б. Авер'янова. – К., 1999. – С. 87.

10. Державне управління: теорія і практика / за ред. проф. В.Б. Авер'янова. – К., 1998. – 432 с.

11. Конституція незалежної України / за ред. В.Ф. Погорілка, Ю.С. Шемшученка, В.О. Євдокимова. – К., 2000. – 428 с.

12. Конституционное (государственное) право : [справочник] / под ред. В.И. Лафитского. – М., 1995. – 191 с.

13. Кряжков В.А. Участие коренных малочисленных народов в политическом образовании (государственно-правовые вопросы) / В.А. Кряжков // Государство и право. – 2000. – № 1. – С. 23.

14. Надолішній П.І. Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект / П.І. Надолішній. – К., 1999. – 304 с.

15. Національні меншини (політичне представництво) // Міграційні процеси у сучасному світі / за ред. Ю.І. Римаренка. – К., 1998. – 912 с.

16. Національно-державне будівництво. Концептуальні підходи, сучасна наукова література / за ред. Ю.І. Римаренка. – К. : Довіра, 1999. – 559 с.

17. Орзих М.Ф. Государственное устройство Украины в условиях государственно-правовой реформы / М.Ф. Орзих // Юридический вестник – 1999. – № 2. – С. 95.

18. Орзих М.Ф. Конституция – системообразующая основа права Украины: прикладные проблемы / М.Ф. Орзих // Правова система України: теорія і практика : тези доп. і наук. повід. наук.-практич. конф. 7–8 жовтня 1993 року. – К., 1993. – С. 111–113.
19. Осавелюк А.М. Вспомогательные органы зарубежных стран: конституционно-правовой аспект / А.М. Осавелюк. – М., 1998. – 511 с.
20. Офіційний вісник України. – 1997. – № 10. – Ст. 3.
21. Офіційний вісник України. – 1999. – № 18. – Ст. 791.
22. Офіційний вісник України. – 1999. – № 33. – Ст. 1733.
23. Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 2434.
24. Офіційний вісник України. – 2000. – № 14. – Ст. 569.
25. Офіційний вісник України. – 2000. – № 16. – Ст. 666.
26. Про вибори депутатів місцевих Рад і сільських, селищних, міських голів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 15.
27. Про національні меншини в Україні : Закони України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
28. Про особливості участі громадян України з числа депортованих з Криму у виборах депутатів місцевих Рад в Автономній Республіці Крим : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 15. – Ст. 104.
29. Телешун С.О. Державний устрій України: проблеми політики, теорії і практики / С.О. Телешун. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 256.
30. Телешун С.О. Державний устрій України: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... докт. політ. наук : спец. 23.00.02 / С.О. Телешун. – К., 2000. – С. 29–30.
31. Товт М.М. Правові засади національно-культурної автономії в системі законодавства України / М.М. Товт // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики : матер. Міжнар. наук.-практич. конф. жовтень 1999 р. – К., 1999. – С. 573–577.

